

Op Geopad naar de Blauwe Koepel bij Baarn

waar de Utrechtse heuvelrug Eemland groet, oude lanen bos doorsnijden
en een vijver even aan een riviertje doet denken

Dit wandelgidsje gaat over het westelijk van Baarn gelegen bosgebied Blauwe Koepel. De brochure is aflevering 095 van een reeks gewijd aan gebieden waar (ook) de bodem en het reliëf ons duidelijk laten zien welke invloed natuurlijke processen en de mens er op de ontwikkeling hadden.

Aangegeven wordt waaruit een en ander valt af te leiden. Speciale aandacht krijgt daarbij een route waar dit goed kan worden waargenomen en we dus op geopad kunnen gaan.

Het meest tot de verbeelding spreken er de klifjes die enkele kleine hoogten van het gebied plaatselijk markeren, een aantal oude lanen en een rivierachtige kleine vijver.

De informatie is gebaseerd op veldverkenningen en onderzoeksresultaten. In sommige gevallen zijn meerdere mogelijke verklaringen gegeven voor het ontstaan van aardkundige verschijnselen. Niet alles namelijk werd al grondig onderzocht en niet altijd zijn bepaalde mogelijke oorzaken uit te sluiten.

Inhoud

Voorwoord	3
Om welk en wat voor gebied gaat het?	3
De natuurlijke ontwikkeling.....	3
De invloed van de mens.....	7
En nu op geopad.....	9
Samenvatting	12

Voorwoord

Wie wil weten waardoor een gebied werd zoals het nu is, kan veel hebben aan hetgeen de Aarde erover vertelt. Zowel de grond onder onze voeten als het reliëf om ons heen bieden daar vaak allerlei informatie over. Daarbij tonen ze behalve effecten van natuurlijke processen ook de invloed die de mens op de ontwikkelingen uitoefende.

Om profijt te hebben van de informatiebron Aarde moeten wij haar taal wel verstaan. Bij een wandeling naar de Blauwe Koepel kan deze brochure dan als een soort tolk fungeren. Ze is aflevering 095 van een reeks vergelijkbare uitgaven over gebieden waar de bodem- en reliëfkenmerken ons veel te zeggen hebben.

In elke aflevering wordt eerst iets over de ligging en aard van het betreffende gebied meegedeeld. Dan volgt een hoofdstuk over de natuurlijke processen die er plaatsvonden en de invloed die de mens op de ontwikkeling van het gebied had. Hierna wordt een wandelroute beschreven waar bodem en reliëf de geschetste ontwikkeling duidelijk laten zien. Een dergelijke route wordt wel 'Geopad' genoemd.

De reeks brochures met beschrijvingen van zulke routes verschijnt dan ook onder het motto 'Op Geopad'. Om het gebruik van de brochures te vergemakkelijken worden de teksten van de afleveringen telkens met een aantal situatieschetsen verduidelijkt.

Om welk en wat voor gebied gaat het?

De Blauwe Koepel is de naam van het bosgebied dat ten westen van Baarn en benoorden de spoorlijn naar Hilversum is gelegen. Het behoorde tot de landgoederen Groeneveld en Buitenzorg, maar is tegenwoordig grotendeels eigendom van Staatsbosbeheer.

Het zuidoostelijk deel van het gebied ligt op de noordwestelijke flank van de kleine lage stuwwal waarover Baarn zich uitbreidde. Meer naar het noordwesten bestaat de ondiepe ondergrond echter uit grindarme (wind)afzettingen uit de laatste ijstijd. Het oppervlak ervan vertoont enkele lage ruggen, die hier en daar door enkele kommetjes worden verlevendigd. De droge grindarme zandgronden waren tijdens en kort na de Middeleeuwen lokaal onderhevig aan verstuiwingen. Daarbij werden bepaalde zones verlaagd en andere met het stuifzand overdekt. Op de overgang van de door de wind verlaagde en opgehoogde zones komen hier en daar klifjes voor.

Een deel van het ontsluitingspatroon herinnert aan de vroeger bij het Eemland algemenere strokenverkaveling. Met name enkele flauwbochtige lanen en een slingerpad verraden echter de invloed van grootgrondbezitters die bosrijke landgoederen stichtten. Dat doet trouwens ook een enclave grasland met een rivierachtige smalle vijver.

Voor een nadere kennismaking met de identiteit van het gebied beschreven wij een wandelroute die van het spoorwegstation van Baarn via een hooggelegen lommerrijke villawijk naar en door het bos loopt. In verband hiermee is in deze wandelgids ook enige aandacht geschonken aan het gebied tussen het station en het bos.

De natuurlijke ontwikkeling

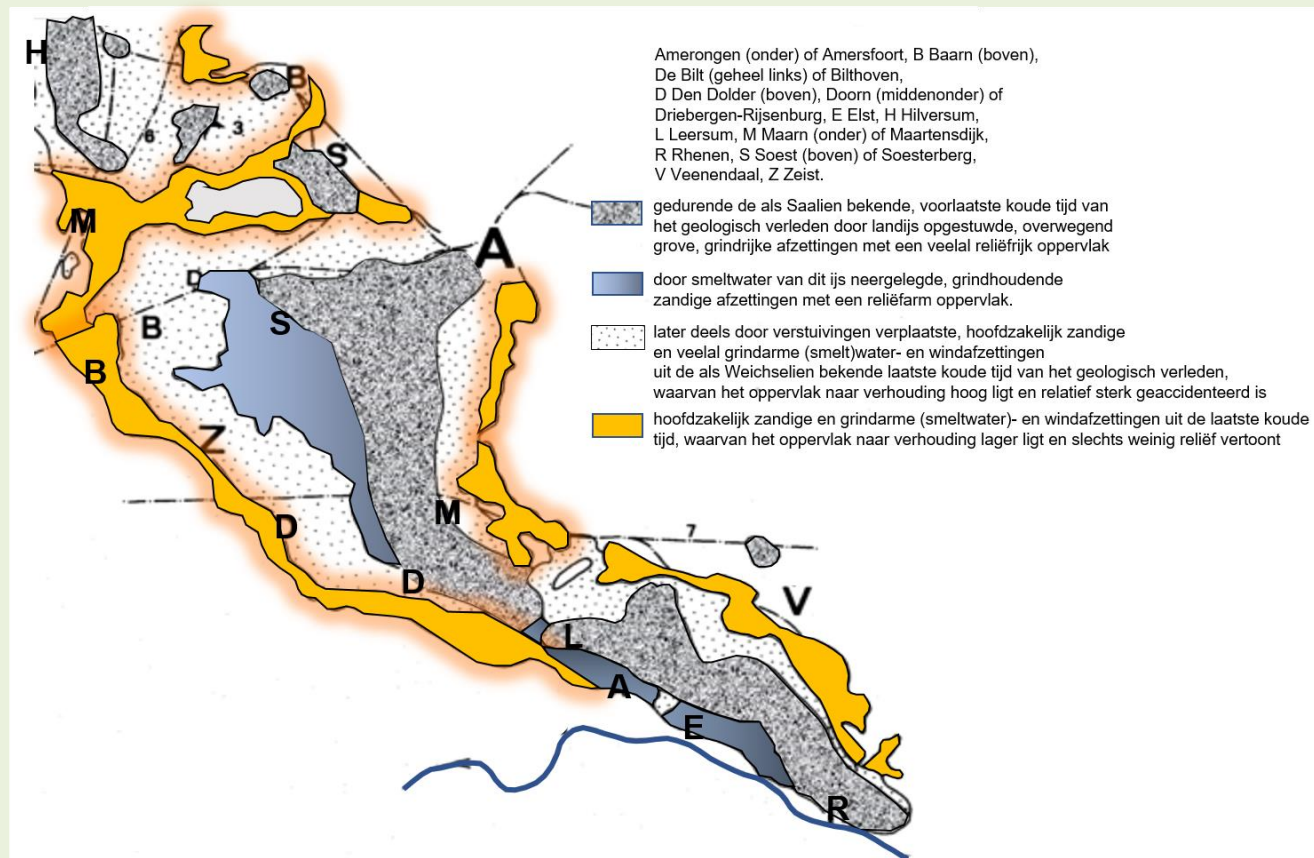
De invloed van landijs

Het staatsbos De Blauwe Koepel ligt op de Utrechtse Heuvelrug. Aldus noemt men het in de provincie Utrecht gelegen deel van een hooggelegen natuurrijke zone, die van de Gooise kust tot voorbij Rhenen reikt. Kenmerkend voor de zone is de aanwezigheid van een enkele kilometers breed en plaatselijk tientallen meters hoog rugsysteem, dat overwegend met bos en heide is begroeid, terwijl er ook vrij grote oppervlakten bebouwd raakten.

Evenals de hoogten van het aangrenzende Gooi dankt de Utrechtse Heuvelrug zijn ontstaan primair aan de Scandinavische landijsmassa's, die zich zo'n 150.000 jaar geleden over een groot deel van ons land uitbreidden.

Vanuit het gebied waar wij nu de Gelderse of Centrale Vallei vinden schoven ze allerlei eerder door water (en wind) neergelegde afzettingen opzij. Die sedimenten kruiden dan scholsgewijs tegen andere afzettingen omhoog. Aldus ontstonden om de Centrale Vallei zogenaamde stuwwallen.

De ondergrond van de Utrechtse Heuvelrug

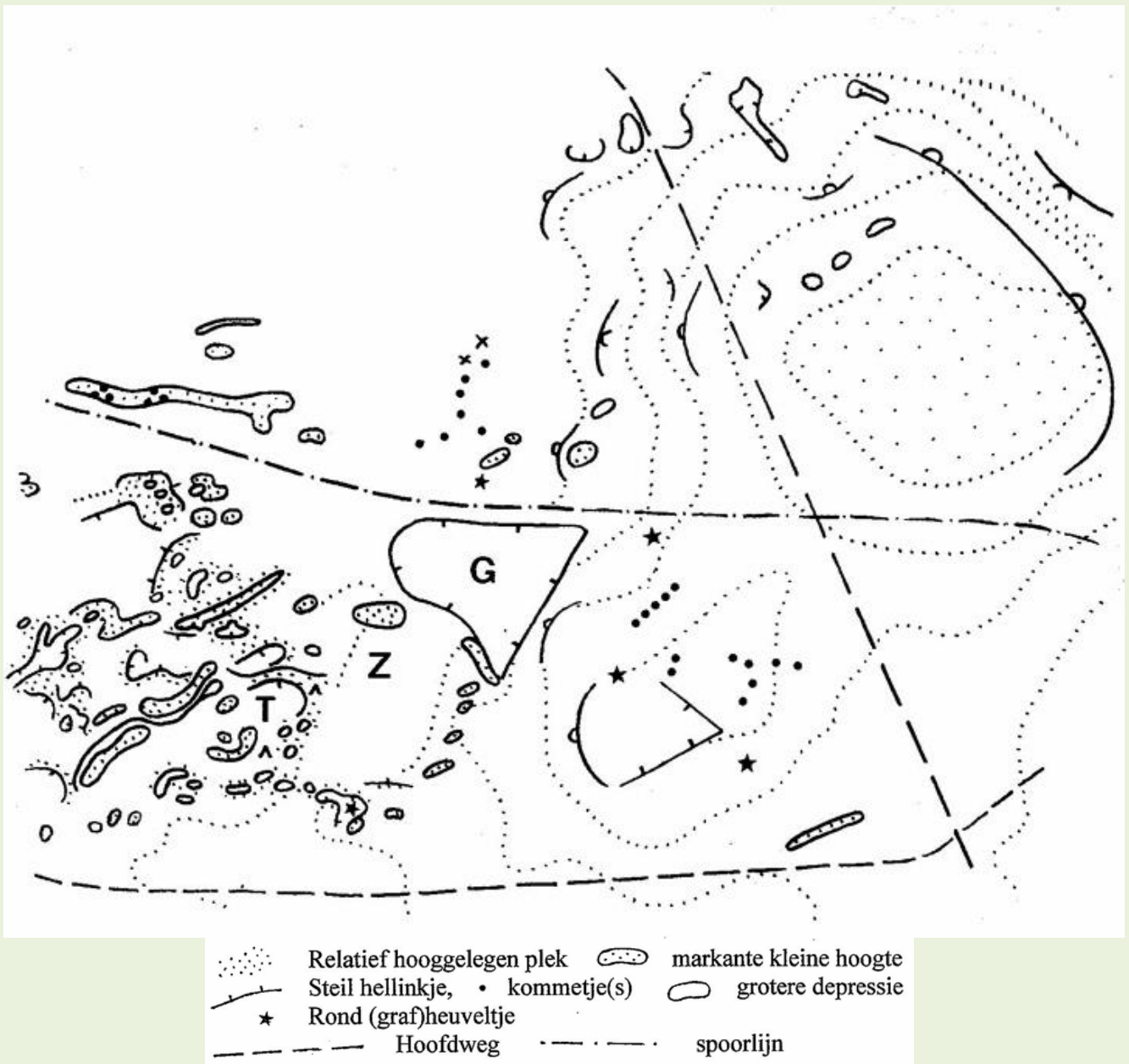

Op het globale overzichtskaartje is te zien, dat door Scandinavisch opgestuwde afzettingen op het noordelijkste deel van de Utrechtse Heuvelrug slechts in drie kleine gebieden aan of bij de oppervlakte voorkomen. Deze gebieden manifesteren zich als min of meer plateauvormige ruggen en worden vanwege hun ontstaanswijze stuwwallen genoemd. Zandvoort en Baarn ontstonden aan de noord- en noordostrand van een van die stuwwalletjes. Het gebied van de Blauwe Koepel ligt bij en op het noordwestelijk deel ervan.

Zowel de ligging van de door het ijs verschoven afzettingen als die van de afzonderlijke stuwwalculminaties weerspiegelen een ontwikkeling, waarbij het grootschalig gelobde front van de opdringende Scandinavische ijskap uiteindelijk ook afzonderlijke tongetjes vormde. Het gebied van Zandvoort en Baarn lag tussen twee van zulke tongetjes.

Het kaartje vertelt ons ook, dat de stuwwallen van de heuvelrug vrijwel geheel worden omgeven door jongere smeltwater- en windafzettingen. Het oppervlak ervan manifesteert zich aan de zijde van de Gelderse Vallei grotendeels als een laag gelegen terras, dat ter plekke van de vroegere ijstongetjes het breedst is. Het oppervlak van de windafzettingen kan daarbij in bepaalde zones vrij reliëfrijk zijn.

Het reliëf aan de westkant van Baarn

G voormalige groeve, T Tennisbanen, Z zwembad.

^ Door recente verstuingen ontstaan grillig reliëf

x Door grondverzet ontstaan grillig microreliëf

De hoogtelijnen van 5, 7,5, 10, 12.5 en 15 meter boven NAP zijn gestippeld weergegeven. Bovendien werd het meer dan 15 meter boven NAP gelegen gebiedsdeel in het oosten nader met een ijle stippeling aangeduid.

Het afgebeelde gebied ligt op en bij een tot circa 17,5 meter boven NAP reikende kleine stuwwal uit de voorlaatste ijstijd. Bovenlangs de noordwestflank ervan komen enkele markante diepe depressies voor, terwijl kleine kuilen het lager gelegen stuwwaloppervlak van het Roosterbos verlevendigen.

Behalve door Scandinavisch landijs opgeschoven, over het algemeen grindrijke (rivier)afzettingen vinden wij in het afgebeelde gebied door smeltwater of de wind neergelegde jongere sedimenten. De over het algemeen fijnzandige windafzettingen dateren daarbij voornamelijk van de laatste ijstijd.

In het bosgebied De Blauwe Koepel wordt een laag zandruggetje verlevendigd door een aantal kommetjes.

Onder invloed van allerlei menselijke activiteiten en (daarmee verband houdende) veranderingen van het (micro)klimaat waren de windafzettingen in historische tijd her en der (weer) onderhevig aan verstuiwingen. Als gevolg hiervan veranderde hun geomorfologische gesteldheid plaatselijk nogal. Dit was met name in de omgeving van het zwembad het geval. Hier leidden de verstuiwingen waarschijnlijk ook tot het ontstaan van de er aanwezige sterk asymmetrische terreinverheffingen.

Deze bankachtige geofenomenen worden ten dele gemarkeerd door zeer steile hellinkjes van enkele meters hoogte. Sommige zijn vlak tegenover elkaar gelegen. De laagten ertussen manifesteren zich dan vaak als langgerekte trogachtige terreindepressies of dalachtige geosystemen. Een dalachtige laagte bij de Wittelaan omsluit een rond bergje.

In het Roosterbos liggen enkele markante grafheuvels. Aan de noordwestkant van dat bos werd een aaneengesloten oppervlakte van verscheidene hectaren in de tweede helft van de vorige eeuw enkele meters verlaagd.

De door het ijs opgeschoven afzettingen vormen zuidelijk van de lijn Den Dolder – Amersfoort een 34 kilometer lange stuwwal, die tot voorbij Rhenen reikt. Op het noordelijk deel van de Utrechtse Heuvelrug manifesteren de gestuwde afzettingen zich echter als drie afzonderlijke kleine hoogten, op een waarvan Baarn gedeeltelijk is gelegen. De stuwwal van Baarn reikt tot 17,5 meter boven N.A.P.

Zowel de ligging van de door het ijs verschoven afzettingen als die van de afzonderlijke stuwwalculminaties weerspiegelen een ontwikkeling, waarbij het grootschalig gelobde front van de opdringende Scandinavische ijskap uiteindelijk ook afzonderlijke tongetjes vormde. Het gebied van Zandvoort en Baarn lag tussen twee van zulke kleine ijslobben. Het wandelgebied ligt gedeeltelijk op de westflank van de Baarnse stuwwal.

De invloed van smeltwater

Behalve het afzettingen opstuwend landijs hebben smeltwater en de wind een belangrijke rol gespeeld bij de vormgeving van de Utrechtse Heuvelrug. Smeltwater deed dit uiteraard bij de verdwijning van het ijs maar ook in de tienduizend jaar geleden geëindigde, als Weichselien bekende laatste koude tijd van het geologisch verleden, toen Scandinavisch landijs ons juist niet meer bereikte, maar soms wel dikke pakketten ("verijzende") sneeuw werden gevormd.

Het ijssmeltwater vergrootte de (dwars)laagten van het stuwwalreliëf tot valleien en bouwde van het materiaal dat het meenam grote waaiers grindhoudende zanden. Minder grootschalig waren de activiteiten van het vooral in de laatste ijstijd actieve sneeuwsmeltwater, dat een belangrijke rol speelde bij de (verdere) vorming van kleinere dalen. Anders dan bij Leersum, Amerongen en Rhenen heeft het smeltwater in de stuwwal van Baarn echter geen markante valleien of dalletjes gevormd.

De vallei- en dalvorming was in de over het algemeen doorlatende ondergrond van de stuwwallen overigens slechts goed mogelijk wanneer begroeiing ontbrak en bodemijs water belette diep weg te zakken. Onder de huidige omstandigheden is alleen op van begroeiing ontdane steile hellingen sprake van watererosie.

Onderaan de flanken van de Baarnse stuwwal kwam het grove materiaal dat het smeltwater afvoerde terecht in het vertakte tongbekken van de Gelderse Vallei. De afzettingen die aldus ontstonden maken deel uit van het tot enkele kilometers brede, laag gelegen terras, dat de Utrechtse Heuvelrug over grote lengte van de Gelderse Vallei scheidt.

De invloed van de wind

In het Weichselien heeft ook de wind de geomorfologische gesteldheid van het stuwwallenlandschap nogal beïnvloed. Erosie zou daarbij echter slechts mogelijk zijn wanneer de bodem kaal, droog,

grindarm en niet door ijs aaneengekit of met sneeuw bedekt was. Wanneer de wind zand aanvoerde bracht hij vaak ook sneeuw mee.

Evenals het ijssmeltwater spreidde de wind het door hem meegenomen, overwegend zandige materiaal plaatselijk over grote aaneengesloten oppervlakten als een mantel over oudere afzettingen uit, waarna smeltwater het soms nog weer verspoelde. Aldus ontstonden de zogenaamde (verspoelde) dekzanden. Het zal duidelijk zijn dat in de primair door de wind gevormde dekzanden vrijwel geen grof grind voorkomt.

Op de hogere delen van de Baarnse stuwwal liet de wind in de laatste ijstijd nauwelijks afzettingen achter. Onderaan de glaciale hoogte vormen ze echter de “bovenbouw” van het brede laag gelegen terras, dat de opgestuwde afzettingen van de Utrechtse Heuvelrug aan de kant van de Gelderse Vallei flankiert. Het westelijk deel van het wandelgebied is op dat laag gelegen terras gelegen.

De bovenzijde ervan is echter geenszins vlak (meer). Onder de koude omstandigheden van de laatste ijstijd kon het terrasoppervlak namelijk door allerlei processen (weer) een geaccidenteerd oppervlak krijgen. Bovendien zouden later onder invloed van allerlei menselijke activiteiten en (daarmee verband houdende) veranderingen van het (micro)klimaat nog weer verstuingen mogelijk zijn.

In het westelijk deel van het wandelgebied wordt een lage zandrug van het terras verlevendigd door een aantal kommetjes van onbekende genese.

Na de laatste ijstijd raakte het gebied begroeid met bos, dat later vooral op de gestuwde (rivier)afzettingen voornamelijk uit een associatie van eiken en beuken zou bestaan, terwijl een wat lichter zomereikenberkenbos kenmerkend werd voor de voedselarme windzanden.

De invloed van de mens

De invloed van grootgrondbezit

Bij de noordrand van het beschreven gebied werd het landgoed Groeneveld aangelegd in een zone met westwaarts divergerende strookvormige kavels van een laatmiddeleeuws cultuurlandschap. Groeneveld was oorspronkelijk een hofstede van het landgoed Drakenburg. Omstreeks 1671 kwam ze in het bezit van Andries Mamuchet. Na zijn dood in 1684 werd zoon Marcus de eigenaar. Zoon Marcus breidde het grondbezit uit, terwijl hij de boerderij in 1702 verving door een rechthoekig landhuis. Het nieuwe pand zou de kern worden van het paleisachtige, huidige hoofdgebouw van Groeneveld.

Bij het huis liet de nieuwe eigenaar een jagershuis, koetshuis en orangerie bouwen. Nadat Marcus Mamuchet in 1730 kinderloos was gestorven werd het huis gekocht door de Amsterdamse regent Arend van der Waeyen. Deze verfraaide het hoofdgebouw, terwijl hij links en rechts voor het pand een zogenaamd bouwhuis neerzette. Na vijf jaar verkocht Van der Waeyen zijn bezit Groeneveld weer. Het kwam nu in handen van de vermogende Amsterdammer Cornelis Hasselaar, die echter al in 1737 stierf.

Groeneveld werd toen eigendom van zijn zoon Pieter, die het rechthoekige pand aan beide zijden met een naar voren buigende zijvleugel liet uitbreiden. Pieter Hasselaar investeerde hierdoor echter grotere bedragen dan financieel verantwoord was, als gevolg waarvan hij zich tenslotte genooddaakt zag zijn landgoed te verkopen. Eigenaar werd daarna de Amsterdammer Jan Lucas van der Dussen, die er tot zijn dood bleef wonen.

Toen in 1774 ook de weduwe van Jan Lucas overleed, slaagde Pieter Hasselaar er in zijn vroegere bezit weer via een veiling in handen te krijgen. Hij zou er nu tot zijn dood in 1797 blijven wonen. Na de dood van Piet Hasselaar is Groeneveld nog eigendom geweest van de families Huydecoper, Van Heemstra, Taetes van Amerongen en Colson. Laatstgenoemde familie verkocht het landgoed kort voor de Tweede Wereldoorlog aan Staatsbosbeheer, maar zou er nadien als huurster nog

jarenlang blijven wonen. In 1977 nam Staatsbosbeheer het grote huis zelf in gebruik om het in te richten als het “Nationaal Centrum voor Bos, Natuur en Landschap”

Tot het landgoed Groeneveld behoorden vier boerderijen, waarvan er thans nog drie over zijn. Een van de drie overgebleven boerderijen is het hiervoor reeds genoemde, als De Ossenstal bekend geworden jagershuis, dat links voor de hoofdgebouwen van het landgoed werd gesitueerd. Het is een T-vormige hoeve, waarvan de ondiepe brede woning voor het bedrijfsgedeelte staat. De tweezijdig symmetrische woning bestaat uit een parterre en zolderverdieping met een pannengedekt schilddak, waarvan de beide bovenhoeken door een schoorsteen worden gemarkeerd. Achter de woning is het bedrijfsgedeelte voorzien van een laag beginnend rieten dak. Haar naam dankt de hoeve aan het feit, dat er de ossen werden gestald, die bij de ontginning van de heide en werkzaamheden in het park gebruikt zijn. Tegenwoordig is de Ossenstal een dienstwoning en excursieschuur van Staatsbosbeheer.

Een andere architectonisch waardevolle boerderij van Groeneveld is de langhuishoeve Ravestein. Ze dateert uit de tweede helft van de achttiende eeuw. De boerderij wordt gekroond door een groot, laag beginnend zadeldak. Van de voorgevel vallen met name de vier naast elkaar geplaatste twintigruits schuifvensters op.

Aanvankelijk was het landgoed ruim drie en een halve kilometer lang en twee- à driehonderd meter breed. In de 18de eeuw werd Groeneveld aan de zuidzijde uitgebreid en aan de oostkant ingekort. Tijdens de 19de eeuw is het buiten aan de westzijde verkleind, wat onder meer verband hield met de aanleg van de in 1874 geopende spoorlijn Hilversum – Baarn. De huidige oppervlakte van Groeneveld bedraagt circa 130 ha.

Het park van Groeneveld werd in de zeventiende eeuw volgens geometrische principes gestructureerd. Omstreeks 1770 zou er voor de toenmalige eigenaar Van der Dussen al een slingerbosje worden aangelegd. Waarschijnlijk was dat het eerste landschapsparkje dat op het grondgebied van de gemeente Baarn werd gerealiseerd.

Niet lang daarna zorgde de tuinarchitect J.G. Michaël voor een verdere “verlandschappelijking” van het park. De grootschalige herinrichting in landschapsstijl, die het park zijn huidige karakter gaf is echter te danken aan de familie Huidecoper, die architect J.D. Zocher jr. omstreeks 1836 opdracht gaf met een reconstructieplan te komen.

Door de uitvoering van het plan werd het park een terrein waar percelen cultuurland worden omsloten door opgaand bos en langgerekte bochtige waterpartijen aan rivieren doen denken. Van de grond die bij het creëren van de waterpartijen vrijkwam werden enkele heuvels opgeworpen. Een ervan is De Wijnberg waarop men destijds druiven heeft willen telen.

Een andere heuvel maskeert een kelder, waar ijs uit de waterpartijen bewaard werd. Dit deed men om etenswaren en dranken te kunnen koelen. Om verwarmende weersinvloeden zoveel mogelijk “buitenboord” te houden werd de ijskelder vrijwel geheel toegedekt met aarde, wat verklaart dat ze onder een heuvel kwam te liggen. De ijskelder is vermoedelijk omstreeks 1836 gebouwd. Eigenaar van het landgoed was toen S.P. Baron van Heemstra.

Het overgrote deel van het wandelgebied behoorde tot het landgoed Buitenzorg. Het bij de Amsterdamse Straatweg gelegen hoofdgebouw van het landgoed is een zeer breed gepleisterd landhuis, dat tweemaal werd vergroot. Het door een laag zadeldak gekroonde, oudste deel van het pand dateert van 1840. Op het landgoed staan ook een dienstwoning, rentmeestershuis en koetshuis. Het links van het hoofdgebouw gesitueerde koetshuis kan worden omschreven als een langwerpig pand, waarvan de tweede bouwlaag als mezzanine werd uitgevoerd. Een mezzanine is een “onvolkomen” verdieping die het midden houdt tussen een zolder en gewone étage. Kenmerkend hiervoor zijn lage buitenmuren en kleine ramen.

Op het waarschijnlijk omstreeks 1875 gebouwde koetshuis werd een dakruiter met klok aangebracht. In 1949 is het koetshuis door een verbouwing geschikt gemaakt om te bewonen, terwijl het later in gebruik zou worden genomen als kantoor.

De laat 19de-eeuwse dienstwoning van Buitenzorg is net als het koetshuis langwerpig, maar wat kleiner. Ook dit pand zou een kantoor worden.

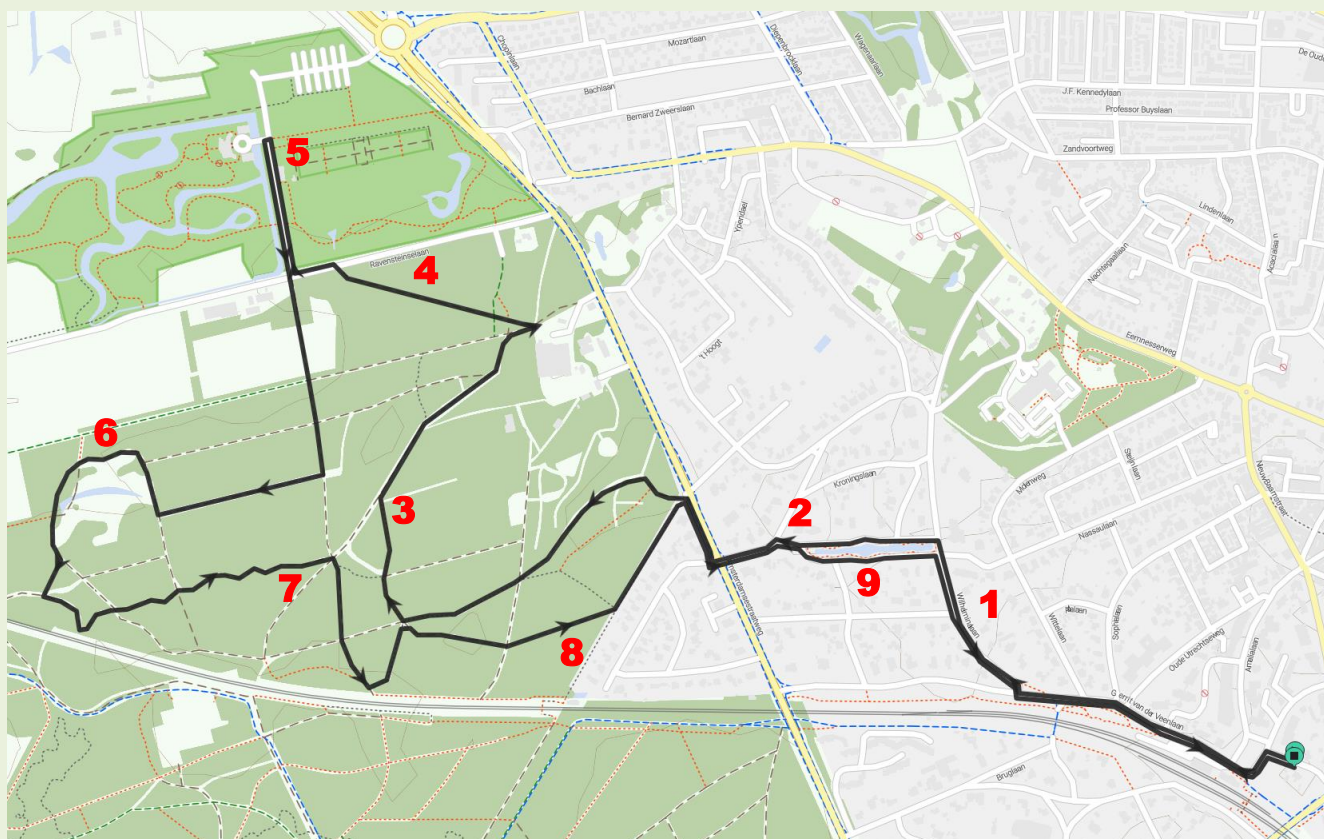
De omstreeks 1840 gebouwde rentmeesterswoning van Buitenzorg staat rechts van het hoofdgebouw. Het manifesteert zich als een groot rechthoekig pand van twee bouwlagen, dat wordt gekroond door een zadeldak. Opvallende elementen zijn de twee ronde vensters van de beide zijgevels.

Omstreeks 1850 was het terrein van Buitenzorg al vrijwel geheel bebost, maar nog vrijwel alleen door enkele rechte lanen ontsloten. Ruim een halve eeuw later zou de structuur van het landgoed echter vrijwel met de huidige overeenkomen. Sindsdien kan het groen van het landgoed worden omschreven als een flink parkbos, waar de landschapsstijl bescheiden wordt vertegenwoordigd door enkele flauwbochtige lanen, een rivierachtige kleine vijver en een daarbij gelegen glooiend grasveld. Na de Tweede Wereldoorlog heeft Staatsbosbeheer in enkele fasen het overgrote deel van het landgoed Buitenzorg aangekocht, maar er geen wandelroute gemarkeerd.

En nu op geopad

Wie ook wandelend kennis wil maken met het bosgebied Blauwe Koepel adviseren wij de hierna door ons beschreven 8 kilometer lange wandelroute te lopen.

De route begint en eindigt bij het NS-station Baarn. Dit betekent dat wie haar wil volgen zowel voor als na afloop van de boswandeling een lommerrijk villapark moet doorkruisen. De bedoeling is dat het traject door het villapark visa versa wordt afgelegd. De er te vinden monumentale architectuur kan dan andermaal en ook nog eens vanuit een andere gezichtshoek worden beleefd.

Route 8,0 km. Voor de GPS RouteYou versie, [klik hier](#).

1. Vanuit het station gaan we eerst links een eindje de Gerrit van der Veenlaan belopen. Rechts wordt dan onder meer het van 1902 daterende chalet Svea gepasseerd. De Gerrit van der Veenlaan brengt ons naar een splitsing waar we schuin rechts de Wilhelminalaan ingaan. Langzaam wat stijgend klimt ons geopad er naar de kruin van het plateau, dat de kern van de Baarnse stuwwal vormt. De Wilhelminalaan volgt een boogvormig tracé van bijna een kilometer lengte, dat het hooggelegen deel van Baarn in tweeën deelt.

2. Na enkele honderden meters krijgen we links de voorname Emmalaan te zien. Deze onderscheidt zich van de straten in haar omgeving doordat ze ter weerszijden van een langgerekt plantsoen werd aangelegd. Het plantsoen omzoomt een kanaalachtige siervijver. Vanwege de aanwezigheid van de vijver zou men even kunnen denken ongemerkt weer in een relatief laag gelegen deel van Baarn te zijn beland. Niets is echter minder waar. De Emmalaan ligt namelijk vrijwel bovenop het stuwwalplateau, dat er tot ongeveer 16 meter boven N.A.P. reikt.

Aan beide zijden van de Emmalaan staan enkele imposante villa's, waarvan de eerste aan de noordkant onze speciale aandacht verdient omdat ze de zwierige Jugendstil vertegenwoordigt. Om naar het bosgebied de Blauwe Koepel te kunnen gaan moeten wij nu de Emmalaan aflopen. De Emmalaan ligt in een villapark waarvan de bebouwing al voor 1900 begon. Het werd aangelegd in een sterrenbos, waarvan de lanen uitstraalden vanuit een terpje dat bekend was als het Prinsenbergje, Eemnesserbergje en De Piek. Van het bergje is achter het landhuis Emmalaan 6b nog een restant overgebleven.

Even voorbij de langgerekte vijver eindigt de Emmalaan enkelvoudig op een T-kruising. We komen dan terecht op de j-vormige De Beaufortlaan. Deze herinnert aan Jhr. Mr. B. Ph. De Beaufort, die in de jaren 1885 – 1897 burgemeester van Baarn was. De laan leidt ons links naar de drukke Amsterdamse Straatweg, aan de overzijde waarvan de bebouwde kom van Baarn eindigt met een klein driehoekig villapark. Ook aan de realisatie daarvan werd bos opgeofferd. Dit gebeurde hier na 1900.

Om in het bosgebied De Blauwe Koepel te geraken moeten wij rechts nog ruim honderd meter de Amsterdamse Straatweg volgen.

3. Hierna kunnen wij links via een naar rechts draaiend bospad ons eigenlijke doelgebied gaan verkennen. Het pad brengt ons naar een flauwbochtige hoofdontsluiting van het bos, die wij links honderden meters gaan volgen. Daarbij dalen wij de westflank van de Baarnse stuwwal af. Vrijwel onderaan de helling wordt links onze aandacht getrokken door een ovale terreindepressie, waarvan het ontstaan nog nader zal moeten worden onderzocht.

De afdaling brengt de geopadloper intussen naar het terrasachtige pakket smeltwater- en windafzettingen dat de stuwwal omgeeft. De bovenbouw van dit terras bestaat voornamelijk uit fijnzandige windafzettingen, die enkele tienduizenden jaren geleden onder droge koude klimaatcondities van de laatste ijstijd werden gevormd. Het oppervlak ervan vertoont enkele ruggen. De verstuingen die na de ontbossingen hier en daar mogelijk werden hebben de geomorfologische gesteldheid van de windvormingen echter ook beïnvloed.

We blijven de flauwbochtige hoofdontsluiting volgen tot de tweede kruising, waar rechtsaf wordt geslagen. Een andere flauwbochtige ontsluiting brengt ons dan naar de hoofdlaan van het vroegere Buitenzorg. Intussen zien we links en rechts van het pad zowel natuurlijk lijkende kommetjes als evident gegraven kuilen.

4. De hoofdlaan gaat ons rechts nu terugbrengen naar de stuwwalflank, die wij echter niet zullen gaan bestijgen. In plaats hiervan wordt op een scheve T-kruising linksaf geslagen. Even later komen we terecht op een scheve T-kruising met een kaarsrechte laan. Deze loopt in dezelfde richting als de Middeleeuwse strookvormige kavels waarop een groot deel van het bos werd geplant. Bovendien scheidt ze een aantal percelen van die kavels.

We gaan de laan rechts enkele tientallen meters volgen om links achter ons een opmerkelijk smalle beukenlaan in te duiken. Deze laan snijdt de strookvormige kavels van deze omgeving diagonaal. Daarbij daalt ze af naar een vrijwel vlak gebied dat slechts ongeveer twee meter boven N.A.P. is gelegen.

5. Aldaar komen wij terecht op de verharde Ravensteinse Laan, die weer wel de richting van de strookvormige kavels volgt. De laan brengt ons naar een kruising. Rechtsaf slaan biedt dan de mogelijkheid na het passeren van de oude hoeve De Ossenstal even een blik te slaan op het paleisachtige Huis Groeneveld met zijn naar voren buigende vleugels. Links en rechts van het ervoor gelegen plein zien wij dan ook de beide bouwhuizen van Groeneveld. Het is nu niet bedoeling ook het langgerekte bospark van Groeneveld te gaan bewandelen maar terug te keren naar de bossen van het voormalige landgoed Buitenzorg. Daarvoor gaan we de kruising waar we zojuist vandaan kwamen weer opzoeken, om haar vervolgens te passeren.

6. Drie kruisingen verder slaat ons geopad rechtsaf. Een, de strookvormige kavels scheidende laan brengt ons dan naar een T-kruising, waar we rechts om een parkachtig gedeelte van het bosgebied gaan lopen. Een markante blikvanger is er een door glooiend grasland geflankeerd rivierachtig vijvertje.

Even voorbij het grasland laat het geopad ons rechts een uitstapje maken naar een laan, die deels evenwijdig aan de spoorlijn Hilversum-Baarn loopt. We komen dan langs een laag zandruggetje waarvan het oppervlak hier en daar door enkele kommetjes wordt verlevendigd.

De laan eindigt met een rotonde, die we ook gaan ronden om vervolgens op onze schreden terug te keren. We blijven de laan nu trouw tot die als het ware tegen de spoorlijn aan botst.

7. Links kunnen wij ons dan via een intiem slingerend bospad weer geleidelijk van de spoorlijn verwijderen. Na een kleine zevenhonderd meter eindigt het slingerpad op een vijfsprong, alwaar rechtsaf wordt geslagen. Even voor een kruising passeren we dan enkele kommetjes. Voorbij de kruising komen wij al snel opnieuw terecht bij de spoorlijn, waar ook nu linksaf wordt geslagen.

8. Een bochtig bospad laat ons dan kennismaken met een terreingedeelte waar de windvormingen uit de laatste ijstijd na de ontbossingen enigermate door verstuingen werden verbouwd. Rechts wordt er successievelijk onze aandacht getrokken door een markant rond bergje en een stuifklif. Het pad eindigt op een driesprong waar wij rechts voor de tweede maal terugkeren naar de westelijke flank van de Baarnse stuwwal.

Bij de rand ervan moet een vrij opvallende afzonderlijke heuvel worden beklommen. Het ontstaan van deze heuvel is voor zover bekend nog niet (nauwkeurig) door geomorfologen onderzocht.

Op de heuvel passeren we een kruising. Enkele honderden meters verderop kunnen we dan links langs de bebouwde kom van Baarn terug naar de plek waar de wandeling door het bos begon.

9. Via de Amsterdamse Straatweg, de De Beaufortlaan, Emmalaan, Wilhelminalaan en Gerrit van der Veenlaan kan nu het spoorwegstation weer worden opgezocht.

Door de wandeling leerden wij de natuur en architectuur van een lommerrijke villawijk en oud bospark kennen. De meeste indruk maakten daarbij ongetwijfeld sommige monumentale antieke landhuizen, enkele oude lanen van het bospark en de graslandenclave met het rivierachtige vijvertje.

Samenvatting

In deze brochure konden we kennismaken met enkele westelijke villabuurtten van het dorp Baarn en een daaraan grenzend bospark.

In een groot deel van het gebied bestaat de ondergrond uit overwegend grindrijke afzettingen, die zo'n 150.000 jaar geleden door Scandinavisch landijs werden opgestuwd. Ze vormen de kleine stuwwal waarover Baarn zich uitbreidde. Een deel van het wandelgebied ligt op de westelijke flank van die glaciële hoogte.

Westelijk daarvan bestaat de ondergrond van het wandelgebied uit jongere smeltwater- en windafzettingen, waarvan het oppervlak plaatselijk wordt verlevendigd door (tamelijk) kleinschalig reliëf.

Enkele lage (wind)zandruggen ontstonden er mogelijk tegen het einde van de nu tienduizend jaar achter ons liggende laatste ijstijd. In historische tijd opgetreden zandverstuivingen hebben echter ook hun geomorfologische sporen in het gebied achtergelaten.

Bij de noordrand van het beschreven gebied werd het uit een hofstede van het landgoed Drakenburg voortgekomen grote buiten Groeneveld aangelegd in een zone met westwaarts divergerende strookvormige kavels van een laatmiddeleeuws cultuurlandschap.

Op het landgoed staat een door zijn breedte imposant landhuis, waarvan het middendeel mogelijk van 1703 dateert en de beide naar voren gebogen zijvleugels na 1737 zijn gebouwd. In het huis heeft Staatsbosbeheer een museum ondergebracht.

In de omgeving van het huis verrezen al spoedig een jagershuis, koetshuis en orangerie, terwijl links en rechts voor het pand een zogenaamd bouwhuis werd neergezet.

Het park van Groeneveld is in de zeventiende eeuw volgens geometrische principes gestructureerd en later gefaseerd "verlandschappelijk". De grotendeels door J.D. Zocher jr ontworpen huidige structuur met rivierachtige bochtige waterpartijen en een markante heuvel dateert van 1836.

Tot het landgoed Groeneveld behoorden vier boerderijen, waarvan er thans nog drie over zijn.

Het overgrote deel van het wandelgebied behoorde tot het landgoed Buitenzorg. Bij de Amsterdamse Straatweg staat er een zeer breed gepleisterd landhuis, waarvan het oudste deel van 1840 dateert. Het huis kreeg gezelschap van een dienstwoning, rentmeestershuis en koetshuis.

Omstreeks 1850 was het terrein van Buitenzorg al vrijwel geheel bebost, maar nog vrijwel alleen door enkele rechte lanen ontsloten. Ruim een halve eeuw later zou de structuur van het landgoed echter vrijwel met de huidige overeenkomen. Sindsdien kan het groen van het landgoed worden omschreven als een flink parkbos, waar de landschapsstijl bescheiden wordt vertegenwoordigd door enkele flauwbochtige lanen, een rivierachtige kleine vijver en een daarbij gelegen glooiend grasveld.

Vrijwel het gehele landgoed Buitenzorg is tegenwoordig eigendom van Staatsbosbeheer.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.

Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger.